

Stanowisko nr 4/22
Sejmiku Województwa Mazowieckiego
z dnia 25 stycznia 2022 r.

w sprawie upamiętnienia Gabriela Narutowicza w 100. rocznicę śmierci

W związku z przypadającą w 2022 roku 100. rocznicą śmierci Gabriela Narutowicza Sejmik Województwa Mazowieckiego postanawia upamiętnić tę wybitną postać oraz jej działalność patriotyczną i wkład w rozwój energetyki i hydrotechniki.

Gabriel Narutowicz – polski inżynier hydrotechnik, elektryk, profesor Politechniki w Zurychu, pierwszy prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, zastrzelony przez zamachowca w czasie wizyty w galerii „Zachęta”.

Gabriel Narutowicz urodził się 17 marca 1865 roku w Telszach na Żmudzi. Pochodził z rodziny ziemiańskiej ze Żmudzi. Na przyszłe życie Gabriela Narutowicza duży wpływ miała rodzina – ojciec, który osierocił go zaledwie rok po narodzinach, był społecznikiem i walczył w Powstaniu Styczniowym. Matka dbała o wychowanie Gabriela w duchu patriotycznym i postanowiła nawet przeprowadzić się z rodziną do łotewskiej Lipawy, aby dzieci mogły uniknąć zrusyfikowanego szkolnictwa.

Narutowicz studiował później na politechnice w Petersburgu, której nie zdołał ukończyć z powodu zachorowania na gruźlicę. Dla ratowania zdrowia w 1886 roku wyjechał do Davos w Szwajcarii, gdzie rozpoczął leczenie. Poprawa stanu nastąpiła w ciągu roku, a Narutowicz postanowił pozostać w Szwajcarii i rozpoczął studia z inżynierii budownictwa na politechnice w Zurychu.

Po ukończeniu studiów nie mógł powrócić do Polski z powodu nakazu aresztowania, wydanego przez carskie władze za współpracę z emigracyjnymi strukturami socjalistycznej partii II Proletariat.

Rozpoczął pracę przy budowie linii kolejowych oraz wodociągów i kanalizacji w Sankt Gallen. Jego kariera nabrała rozpędu, gdy w 1895 roku przyjął obywatelstwo szwajcarskie i został członkiem biura inżynierskiego Louisa Kürsteinera. Potem został kierownikiem biura, a ostatecznie współwłaścicielem. Z tą współpracą wiążą się najważniejsze projekty Narutowicza. Pierwszym z nich była budowa elektrowni Kubel, jednej z największych w Szwajcarii. Przy budowie elektrowni Andelsbuch zrealizował ciekawy pomysł związany z budową zbiornika rezerwowego. Urządzenia elektryczne były zasilane właśnie z tego zbiornika, co zapewniało ciągłość pracy. Podobne pomysły były później realizowane w innych elektrowniach, co było znaczącym wkładem Narutowicza w rozwój światowej energetyki.

W trakcie I wojny światowej Narutowicz zaangażował się w działalność Komitetu Pomocy Ofiarom Wojny, w którym działał również Henryk Sienkiewicz oraz wykorzystywał swoją pozycję do działań na rzecz niepodległości Polski na arenie międzynarodowej. Powrócił do Polski po namowach Ignacego Mościckiego.

W czerwcu 1920 roku został ministrem robót publicznych i koordynował pracę nad odbudową kraju ze zniszczeń wojennych oraz przygotowywał plany elektryfikacji z wykorzystaniem energii wodnej. W czerwcu 1922 został mianowany ministrem spraw zagranicznych. Od tamtej pory stał się ofiarą nagonki prowadzonej przez środowiska endeckie. Głównym powodem ataku były związki Gabriela Narutowicza z Józefem Piłsudskim, z którym był spowinowacony oraz rzekome uleganie mniejszościom narodowym. Ataki nasiliły się, gdy Gabriel Narutowicz został wybrany 9 grudnia 1922 roku przez Zgromadzenie Narodowe pierwszym prezydentem II Rzeczypospolitej Polskiej. Przeciwko Narutowiczowi rozpętała się potężna kampania w prasie prawicowej, która zarzucała mu wybór głosami mniejszości narodowych. Do ataku na prezydenta przyłączali się sympatycy endecji. Ostatecznie nagonka na Gabriela Narutowicza doprowadziła do tragedii. Malarz Eligiusz Niewiadomski, uważając prezydenta za "symbol sytuacji politycznej, symbol hańby" zastrzelił go 16 grudnia 1922 roku podczas wizyty na otwarciu wystawy w Galerii Sztuki „Zachęta”.

Przewodniczący Sejmiku
Województwa Mazowieckiego

Ludwik Rakowski